

Міністерство освіти і науки України
Державна служба геодезії, картографії та кадастру
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Державне підприємство «Закарпатський геодезичний центр»
Державне управління охорони навколишнього
природного середовища в Закарпатській області
Головне управління Держкомзему у Закарпатській області
Державне підприємство ДП «Закарпатський
науково-дослідний та проектний інститут землеустрою»
Закарпатська обласна організація Товариства лісівників України
Закарпатський відділ Українського географічного товариства

«НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ГЕОДЕЗІЇ, ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННІ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ»

Матеріали

V Міжнародної науково-практичної конференції
28-30 жовтня 2010 р.
м. Ужгород, Україна



ВПЛИВ АГРАРНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ПРОДОВОЛЬЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ

В. Й. Ерфан

Продовольче забезпечення є провідною складовою економічної безпеки країни, що визначається здатністю національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення й держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

На регіональному рівні продовольча безпека формується як за рахунок агропромислового виробництва (АПВ) зосередженого в низинній природно-економічній зоні, так і за рахунок наявності значних площ полонинських, лісових угідь та їх природно-ресурсної бази, які в основному зосереджені в гірських та передгірних районах Закарпатської області, у напрямі ефективного використання його ресурсного потенціалу, формування безпечної еколого-економічного розвитку на основі вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції з метою забезпечення продовольчої безпеки й сталого розвитку АПВ регіону.

У Концепції економічної безпеки України, продовольча безпека визначається як стан захищеності населення країни від недостатнього харчування, особливо від голоду, забезпечення достатнього харчування всім громадянам за нормальних умов та мінімально необхідного за надзвичайних обставин, наявність у державі необхідних для цього можливостей.

Зарубіжні й вітчизняні науковці відмічають, що в аграрному природокористуванні головною неповторною субстанцією, яка забезпечує і одержання врожаю, і виробництво рослинницької продукції, є земля, передусім площа сільськогосподарських угідь, у тому числі ріллі як в цілому, так і в розрахунку на 1 особу. Проведені нами дослідження свідчать, що в Закарпатській області низький рівень продовольчої безпеки по відношенню до України як в загальній площі сільгоспугідь та ріллі, у тому числі й в розрахунку на 1 особу. Зокрема, у 2008 р. на одну особу в регіоні припадало 0,33 га сільгоспугідь, у тому числі 0,16 га ріллі, тобто відповідно в 2,4 та 4,2 рази менше ніж в середньому по Україні [4, с. 175].

Суттєвий вплив на продовольчу безпеку України та Закарпатської області мали трансформаційні процеси у володінні та використанні земельних угідь сільськогосподарського призначення. Проведений аналіз свідчить, що в Україні більше як 57 % всіх сільгоспугідь припадає на сільськогосподарські підприємства, а в Закарпатській області тільки 14,3 %. Отже, основними товаровиробниками багатьох видів рослинницької продукції в Україні є сільгоспідприємства, а в Закарпатській області – господарства населення [4, с. 175-177].

Неоднозначною є динаміка та тенденції щодо поголів'я основних видів тваринництва за класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД), що відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Зокрема, у класі 01.21 – розведення великої рогатої худоби (ВРХ) поголів'я такої худоби в Україні в усіх категоріях господарств у 2008 р. порівняно з 1990 р. зменшилось більше ніж у 4,8 рази, а в Закарпатській області у 2,3 рази. Аналогічна ситуація й щодо класу 01.22 – розведення овець, кіз [1; 4, с. 207-213].

Продовольча безпека регіону формується не тільки за рахунок орних земель, але й за рахунок сіножатей та пасовищ, серед яких, в умовах Закарпатської області, значна частка припадає на полонини. На сіножаті та пасовища припадає 45,7 % всіх сільськогосподарських угідь регіону, у тому числі у в гірській – 72,8 %, передгірній – 55,1 %, а в низинній природноеконімічній зоні тільки 25,0 % до загальної площі сільгоспугідь цих зон. Загалом, у гірській природноеконімічній зоні площа сіножатей та пасовищ перевершує площу ріллі у 2,8 рази [5, с. 121].

Дослідженням встановлено, що на аграрне природокористування та забезпечення продовольчої безпеки Закарпатської області мають вплив найрізноманітніші природнокліматичні та економічні умови, а саме: природноеконімічна специфіка регіону, вигідне географічне й геоеконімічне розташування, низька землезабезпеченість і ступінь розораності, наявність значних площ полонинських, лісових угідь та їх природно-ресурсної бази, екологічний феномен та особливості соціально-еконімічних передумов.

У процесі дослідження ми дотримувались методики Кабінету Міністрів України у відповідності до Постанови від 5 грудня 2007 р. № 1379 [3], за якої продовольча безпека держави та її регіонів розраховується за основними індикаторами, серед яких особливу роль відіграють індикатор достатності споживання окремого продукту та рівень саомзабезпеченості основними видами продовольства. При цьому, як свідчить аналіз, рівень само забезпеченості в системі продовольчої безпеки регіону є недостатнім, оскільки притаманний тільки двом видам продовольчої продукції (картопля, овочі та продовольчі баштанні) із семи основних видів сільськогосподарської продукції.

Пріоритетним індикатором продовольчої безпеки є індикатор диференціації вартості харчування за соціальними групами. У Закарпатській області життєвий рівень населення значно нижчий від середньонаціонального, оскільки частка населення із середньодушовими доходами у місяць нижчими прожиткового мінімуму, в 2008 р. становила 48,1 %, а за загальними 35,2 %, тоді як в Україні, відповідно, 25,6 та 18,1 %.

Важливим індикатором, що відображає продовольчу безпеку є „смієність внутрішнього ринку окремих продуктів”. Порівняльний аналіз

ємності внутрішнього ринку продовольчих продуктів за 19-и річний період свідчить, що в Україні у 2008 р. порівняно з 1990 р. зменшилась ємність внутрінаціонального ринку по п'яти видах продовольчих продуктів (хлібних продуктів, картоплі, плодів та ягід, молока, яєць), у той час як по Закарпатській області – тільки по чотирьох видах продовольчих продуктів (хлібних продуктів, плодів та ягід, молока, і в незначній мірі яєць) [4, с. 143; 5, 426].

У процесі дослідження здійснено також розрахунки та побудовані на основі них відповідні табличні матеріали щодо інших індикаторів продовольчої безпеки: економічної доступності продуктів, за яким не всі продукти доступні для населення в розрізі домогосподарств, оскільки найбільша частка сукупних витрат припадає на продовольчі товари (у 2008 р. в Україні 53 %, у Закарпатті – 52 %); достатності запасів зерна у державних ресурсах. У Закарпатській області запаси зернових нагромадити неможливо, оскільки їх виробництво на одну особу більш ніж у 4 рази менше від середньонаціонального індикатора. Однак, потенціальні можливості України достатні, щоб на рівні всіх регіонів, у тому числі й Закарпаття, цей індикатор довести до оптимальних розмірів; продовольчої незалежності за окремих продуктом, який відображає частку продовольчого імпорту і-го продукту. У 2008 р. продовольча незалежність нашої країни була досягнута за всіма аналізованими видами продукції, за винятком плодів та ягід. Для Закарпатської області такий показник неможливо розробити, оскільки імпорт аналізованих видів продукції дається не в тоннах, а в доларах США. Однак, при продовольчій незалежності України забезпечується незалежність і її регіонів, у тому числі й Закарпатської області.

Екологічної шкоди завдають кислі ґрунти, площа яких має тенденцію до збільшення як в Україні, так і в Закарпатській області. При цьому рослинницька продукція повинна бути одержана без застосування штучних добрив, гербіцидів і синтетичних фунгіцидів. Продукція тваринництва повинна бути одержана з дотриманням вищезгаданих вимог і без застосування будь-яких хімічних добавок. Нарощування обсягів виробництва зернових та зернобобових в регіоні, як засвідчують провідні науковці Закарпаття, неможливе за рахунок розширення орних земель, до того ж економічно невиправдане, то єдиний шлях успішно конкурувати, а значить, і знайти своє гідне місце на національному ринку та у міжтериторіальному поділі праці – це поступове зміщення акценту в бік виробництва екологічно чистої продукції [2].

Отже, нарощування обсягів виробництва вітчизняних харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів на сировинній основі власного сільськогосподарського виробництва повинно бути пріоритетним в державному регулюванні у відповідності до стратегічних орієнтирів продовольчої безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Класифікація видів економічної діяльності (NACE, Rev. 1.1 – 2002) ДК009:2005, затверджено наказом Держкомстату від 26 грудня 2005 року № 375, прийнято наказом Держспоживстандарту України від 26 грудня 2005 р. № 375/Збірник „Класифікація видів економічної діяльності”. – К., 2006. – 191 с.
2. Мікловда В. П. Агропромислове виробництво регіону в умовах ринкових трансформацій / В. П. Мікловда, М. В. Газуда. – Ужгород : Ліра, 2008. – 224 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України „Деякі питання продовольчої безпеки” від 5 грудня 2007 р. № 1379 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://udau.edu.ua/library.php?pid=380>
4. Статистичний збірник „Регіони України”/ Державний комітет статистики України, 2009; за ред. О. Г. Осауленко. Ч. II, Київ, 2009. – 759 с.
5. Статистичний щорічник Закарпаття за 2008 / Головне управління статистики у Закарпатській області / за ред. Г. Д. Гриник. – Ужгород, 2009. – 559 с.